

Hoofstuk 4

4 Calvyn oor die regte gebruik van aardse hulpmiddele

4.1 Inleiding

In hoofstuk 3 is van 'n vasgestelde punt in Noordmans se werk - sy meditasie *Zondaar en bedelaar* – gebruik gemaak om sy beweging as teoloog beter te leer ken. Terselfdertyd is verskeie grepe uit sy teologie geneem om die gelykenisinterpretasie van hierdie meditasie te belig. Moontlike invloede op Noordmans se teologie is genoem en kanttekeninge is gemaak by sy hermeneutiese werkswyse. Daarna is Noordmans se teologiese beweging verken onder die besprekingspunte *Skepping* (3.2.1) *Verlossing en ewige lewe* (3.2.2) en *Soberheid en heiliging* (3.2.3). In hierdie hoofstuk word Johannes Calvyn as gespreksgenoot betrek.

4.1.1 Verantwoording van Calvyn as gespreksgenoot

Breek merk op dat daar vele ooreenkomste tussen Calvyn en Noordmans as teoloë is: Beide is teoloë van die Gees, beide mik reeds vanaf die skeppingsverhaal op die kruis en dus het beide 'n *christo-* en *staurosentriese* benadering.³⁷⁰ Maar daar is tog ook kenmerkende verskille: In die *Institusie* en Calvyn se kommentaar op Genesis word 'n orde in die skepping veronderstel: “De schepping zelf is, aldus Calvijn, dank zij de wil van God geheel en al goed.”³⁷¹ Calvyn bly volgens Breek beter in die buurt van Genesis 1 en 2 as Noordmans, met hoeveel nadruk hy ookal hierdie hoofstukke uit die Nuwe Testament lees: “Noordmans beroept zich voor zijn visie in zoverre met recht op Calvijn, dat ook door de Hervormer de schepping nauw bij de val wordt betrokken, maar nergens en nooit op een wijze dat beiden samenvallen. Hier ligt zeker een belangrijk en bovenal een principiële verschil.”³⁷²

Dit is nodig om 'n antwoord te kry op die vraag óf Calvyn – soos Noordmans beweer - in sy behandeling van die aardse hulpmiddele, die middele alleen behou tot beskerming van die herskepping, en óf hy nie ook die hulpmiddele beskou as deel van die *oorspronklike goeie skepping* nie? Calvyn se siening is voorts van belang vir hierdie ondersoek omdat dit lig kan

³⁷⁰ Breek, in *Nederlands Theologisch Tijdschrift* 12, p. 201.

³⁷¹ Breek, in *Nederlands Theologisch Tijdschrift* 12, p. 201.

werp op die kritiek wat Noordmans in *Zondaar en bedelaar* teen die Voorsienigheidsleer van Pierson en die *Heidelbergse Kategismus, Sondag 10* opper. 'n Verdere motivering vir die betrekking van Calvyn as gespreksgenoot is die belang van sy werk vir enige besinning vanuit die Gereformeerde tradisie. Calvyn se sistematiese uiteensetting van die belangrikste Christelike leringe in sy *Institusie* is 'n belangrike bron vir die Gereformeerde teologie.³⁷³

Calvyn se lewe en werk behoort verstaan te word teen die agtergrond en konteks van Genève in die sestiende eeu. Die doel van hierdie besprekingspunt is egter nie om die historiese of sosiologiese agtergrond vir die verstaan van Calvyn se denke uit te werk nie, maar eerder om die verband en inhoud wat Calvyn aan die gebruik van *aardse hulpmiddele* gee in oënskou te neem.³⁷⁴ Die gebruik van aardse hulpmiddele staan in noue verband met die tersaaklike klem op die verhouding tussen lewenspeil en die verlossing van sonde in die Gereformeerde tradisie.

4.2 Drie algemene riglyne uit die Skrif

Calvyn is versigtig om *die gewete aan vasgestelde reëls te bind* wanneer dit handel oor die vraag na die regte gebruik van aardse hulpmiddele. *Dát* die Skrif algemene riglyne gee aan die hand waarvan ons selfondersoek kan doen, is egter nie te betwyfel nie.³⁷⁵ Drie sake moet bedink word en as riglyne eerbiedig word: Die *doel waarmee God voedsel geskape het*, die *ewige lewe* en *rentmeesterskap*. In die volgende bespreking word Calvyn se behandeling van die gebruik van aardse hulpmiddele in die *Institusie* ruim aangevul deur relevante gedeeltes uit sy kommentare, asook uit enkele preke en briewe. Bronverwysings word telkens aan die

³⁷² Breek, in *Nederlands Theologisch Tijdschrift* 12, p. 202.

³⁷³ Vgl. W. J. Aalders, *Roeping en beroep bij Calvijn, Mededeelingen der Nederlandsche Akademie van Wetenschappen, Afdeling Letterkunde*, Nieuwe Reeks, Deel 6, No.4, Amsterdam: Noord-Hollandche Uitgevers Maatschappij 1943, 3; M. E. Brinkman & C. van der Kooi, *Het Calvinisme van Kuyper en Bavinck, Teksten bijeengezocht en ingeleid door dr. M.E. Brinkman en dr. C. van der Kooi*, Zoetermeer: Uitgeverij Meinema 1997, 11-12; P. S. Heslam, *Creating a Christian worldview, Abraham Kuyper's Lectures on Calvinism*, The Paternoster Press: Carlisle 1998, 87; T. Hoekstra, *Economie en geloven, Een spanningsveld belicht aan de hand van het eerste algemene diaconale reglement in de Nederlandse Hervormde Kerk, 1840-1860, Een zoektocht naar een kritische theologie*, Een wetenschappelijke proeve op het gebied van de Godgeleerdheid, Proefschrift: Kampen: Uitgeverij Kok, pp. 62-169; A. Kuyper, *Het Calvinisme*, pp. 3-33; McGrath, *Reformation thought*, p. 9; H. A. Oberman, *De erfenis van Calvijn, Grootheid en grenzen*, Kampen: Kok 1988, pp. 10-11.

³⁷⁴ Vgl. A. E. McGrath, *A Life of John Calvin, A study in the shaping of western culture*, Oxford: Basil Blackwell, 1990, vir 'n biografiese oorsig oor Calvyn se lewe en werk en W. C. Innes, *Social concern in Calvin's Geneva*, Pennsylvania: Allison Park, 1983, vir die sosiologiese agtergrond waarteen Calvyn die diakonaat in Genève organiseer.

³⁷⁵ *Institutes*, III, x, 1.

begin van elke besprekingspunt saam met die opskrif in 'n voetnota ingesluit om te verseker dat die vloei van die argument nie deur 'n magdom teksverwysings belemmer word nie.

4.2.1 Bedink die doel waarmee God voedsel geskape het

4.2.1.1 *Gevare van materiële rykdom*³⁷⁶

Een van die grootste gevare van rykdom is dat dit 'n mens **trots en hoogmoedig** kan maak. Trots, hoogmoed en selfliefde is volgens Calvyn die oorsprong van alle kwaad. Trotse mense verhef hulself teenoor God en lewe nie in gehoorsame afhanklikheid van Hom nie. 'n Trotse mens kyk nie op na die hemel om alles van God te verwag nie. Dit is hoekom rykdom so gevaarlik is: 'n Oorvloed aan besittings kan 'n mens laat vergeet hoe afhanklik jy van God is. Dit is bedwelmend. As 'n mens eers jou vertrou in rykdom gestel het, word jy nie versadig nie. Die begeerte na rykdom word net groter. Onder invloed van hierdie begeerte raak 'n mens se weerstand - teen jou natuurlike neiging tot selfliefde - afgestomp.

Mense wat rykdom begeer, weerhou hulleself moeilik van **geweld teen hulle naaste**. In plaas daarvan om medelye te betoon aan dié wat swaarkry, skroom hulle nie om armes en onderdrukte se besittings op allerhande wyses na hulself te trek nie. Om feestelike kosse, sierlike klere en duur huise te hê, is vir hierdie mense belangriker as om teenoor ander op te tree soos hulle graag sou wou hê teen hulle opgetree moet word. Soos wolwe en vosse beroof hulle die noodlydendes. Wanneer 'n koopman byvoorbeeld sy koopgoed té duur verkoop of produkte van swak gehalte verkoop, tree hy soos 'n vos op. Selfs as hy nie in die openbaar veroordeel word nie, is dit 'n vorm van diefstal omdat hy homself verryk ten koste van 'n ander. Party rykes is wolwe. Hulle wreedheid gaan sover dat hulle selfs in tye van hongersnood en oorlog hulle mag misbruik om ryker te word. Hulle kan armes en swakkes nie verdra nie en gun hulle nie lewe, water, lug of son nie.

Sommige ryk mense erken dat hulle sierlike klere, goud en silwer en selfs hulle lewens verganklik is! Daarom probeer hulle **vreugde vind in genot** deur hulle opgehoopte rykdom

³⁷⁶ Vgl. *Institutes* I, xvii, 9; II, viii, 46 and 49; III, vii, 8; III, viii, 2; *Commentaries* on Gen. 13:1 and 10; Deut. 15:1 Deut. 24:10; Ps. 10:2, 5 and 6; Ps 35:10; Ps. 62:10; Amos 2:6 and 7; Amos 3:9 and 15; Amos 4:1; Amos 5:11; Amos 6:1, 4 and 5; Mat. 4:4; Mat. 19:23; Luk 12:13-21; Acts 4:32 and 34; 1 Cor. 6:12; 2 Cor. 8:3; 2 Cor.

te gebruik. Hulle sê: “Laat ons eet en drink, want môre sterf ons!” So misbruik hulle die gawes uit die hand van God.

Deur hierdie misbruik - tesame met die onregverdige manier waarop hulle hul rykdom opgaar - haal hulle hulself die **woede van God** op die hals. God is nie alleen by magte om goud, silwer en klere enige tyd weg te neem nie. Hy is die Beskermheer van die arme en onderdrukte. Hy belowe aan die armes dat Hy hulle tot hulp sal kom. God verafsku die wreedheid en bedrog van valse rykdom.

Om op te som: Bedwelm deur die hoogmoed waartoe ‘n oorvloed van aardse besittings aanleiding gee, vergryp rykes maklik hulself aan genot en geweld. Trotse mense vergeet dat ware rykdom die seën van God is!

4.2.1.2 Weg met die onmenslike filosofie!³⁷⁷

Sommige mense is diep bewus van die gevaar van weelde. Hulle sien hoe die begeerte na besittings ‘n mens kan hinder om in gehoorsaamheid alles van God te verwag. Daarom wil hulle dat ‘n mens die gebruik van aardse goedere tot die noodsaaklike beperk. Noodsaak beteken vir hulle dat gelowiges hulle behoort te onthou van alles waarsonder hulle kan klaarkom. Deur gelowiges egter nouliks meer as brood en water te gun, bind hierdie fanatiese mense ons gewetens met **strenger bande as Gods Woord**. Hulle onmenslike filosofie bedink nie die ware betekenis van Christelike vryheid nie.

‘n Gewete wat so gebind word, kan nie anders as om **verstrikt te raak** nie. Indien iemand begin twyfel of linne vir lakens, sakdoeke en handdoeke gebruik mag word, sal die persoon later ook wonder of hennepdraad of growwe vlas gebruik mag word. Want die persoon sal wonder of ‘n mens nie sonder tafellakens kan eet nie en of sakdoeke nie misbaar is nie. En iemand wat twyfel of goeie wyn gedrink mag word, sal later ook nie meer slegte wyn met ‘n geruste gemoed drink nie. Uiteindelik sal selfs lekkerder en suiwerder water as ander water ‘n onrustige gewete veroorsaak.

15:32; 1 Tim. 6:8 and 9; Jam. 2:1 and 6; Jam. 4:2; Jam. 5:2, 3 and 4; **Sermons** on Deut. 5:9 [CO XXVI, 346-358]; Isa. 53:9-10 [CO LI 513].

Nie al hierdie fanatiese mense gaan sover soos die Tebaan, Krates, wat sy skatte in die see gegooi het om nie daardeur ten gronde te gaan nie. Tóg kom hulle ekstremisme aan die lig deurdat hulle ryk mense van alle hoop op redding ontnem. Hulle doen dit deur te leer dat **armoede die enigste poort tot die hemel** is. Die gevolg van hierdie ekstremistiese siening - dat rykes niks gegee het voordat hulle nie van alles ontslae geraak het nie - is dat dit onmoontlik word om aalmoese met 'n skoon gewete te gee.

Hierdie vorm van fanatisme loop die **gevaar om skynheilig te raak**. Sommige monnike uit die geskiedenis het byvoorbeeld hulle daarop geroem dat hulle met streng dissipline hulle liggame onderwerp en van al hulle besittings afstand gedoen het. Maar hulle het nie 'n vinger verroer om iets te vervaardig sodat die nood van armes verlig kan word nie. Hulle het hulle mae met die bloed van die noodlydendes gevul en heerlik geëet terwyl die res van die wêreld honger ly.

Om op te som: Die onmenslike filosofie - wat die gewetens van gelowiges met strenger bande as Gods Woord wil bind - ontaard omdat dit nie die betekenis van Christelike vryheid bedink nie. Dit verstrik die gewete, ontnem ryk mense alle hoop op redding en loop die gevaar om skynheilig te raak.

4.2.1.3 Die doel waarmee God voedsel geskape het³⁷⁸

Tot dusver is gewys hoe perke op twee maniere oorskry word: Sommige mense verlustig hulle - onder die voorwendsel van geoorloofde vryheid - op onmatige wyse in hulle oorfloed. Ander is onmatig in die toepassing van hulle onmenslike filosofie wat die gewete met stywer bande bind as wat Gods Woord van die mens eis. Om nie by die gebruik van die genietinge van die lewe in onmatighede te verval nie, moet ons **bedink waarom God voedsel geskape het**.

³⁷⁷ Vgl. *Institutes* III, x, 1; III, xix, 7 and 9; III, xix, 12; *Commentaries* on Gen. 13:1; Acts 2:44; 1 Cor. 6:12; 1 Cor. 9:27; 1 Cor. 10:23 and 25; 1 Cor 13:3; 2 Cor. 8:11; 2 Tim. 1:7.

³⁷⁸ Vgl. *Institutes* III, x, 2 and 3; III, xix, 8 and 9; *Commentaries* on Gen. 1:28; Ps. 23:5; Ps. 36:8; Ps. 104:15; Amos 5:11; Amos 6:4; Amos 8:11; 1 Cor. 6:12; 1 Cor. 6:13; 1 Cor. 10:25; 2 Cor. 9:10; 2 Tim. 1:7; Jam. 5:3.

Ons liefdevolle Vader het die gawes van die aarde **geskape tot ons welsyn** en nie tot ons verderf nie. Die hele aarde behoort aan Hom. Hy skenk voedsel nie net vir noodsaaklike gebruik nie. Ons mag dit ook geniet en daarvoor bly wees. Ons trek klere aan om eerbaar te wees, maar ook om mooi te lyk. Gewasse, bome en veldvrugte is nie net vir noodsaaklike gebruik nie, maar mooi om na te kyk en lekker om aan te ruik. Goud, silwer, ivoor en marmer is nie alleen gemaak om weer in mot en roes te vergaan nie, maar sodat 'n mens die skoonheid van hierdie materiale kan geniet. Om te lag, versadig te word, besittings te versamel, musiek te luister en wyn te drink, is nêrens verbode nie. Die enigste voorwaarde is dat hierdie gawes reg gebruik word.

Die regte manier om gawes te gebruik is om dit - met die geloof dat dit uit Gods hand kom - in dankbaarheid te gebruik. **Dankbaarheid** is om God se weldadigheid en goedheid in sy gawes te erken. Mense wat gebruik tot die noodsaaklike beperk, vind dit moeilik om dankbaar te wees. Hulle gewetens bly onrustig wonder of die gawes hulle geoorloof is. Mense wat hulle oorgee aan uitspattighede, raak afgestomp in hulle dankbaarheid. Hulle onderwerp hulle só aan genietinge, dat hulle nie meer “geestelike reuke” ruik nie. Hulle skep soveel vermaak in marmer, goud en skilderye, dat hulle later as 't ware self marmer word, in metaal verander en gelyk word aan geskilderde figure.

Vryheid tot gebruik beteken dus dat ons God se gawes sonder gewetensbeswaar met dankbaarheid mag gebruik. Daar moet egter onderskei word tussen *vryheid tot gebruik* en *die wyse waarop vryheid gebruik word*. Twee riglyne help om vryheid reg te gebruik: Dit moet tot opbou van die naaste wees en dit moet nie opnuut aanleiding gee tot slawerny nie. Vryheid is nie opbouend wanneer dit as vertoon of tot aanstoot van die swakkeres in die geloof misbruik word nie. Dit gee opnuut aanleiding tot slawerny wanneer mense hulleself deur hulle begeertes laat verslaaf. Onder die voorwendsel van Christelike vryheid gooi sommige mense matigheid oorboord in die kosse wat hulle eet, die manier waarop hulle hul liggame versier en die wyse waarop hulle hul huise bou. Hulle hoop dat mense hulle weelde sien en hulle daarvoor eer. In plaas daarvan om as heersers oor die gawes wat God skenk dit in dankbaarheid tot sy eer aan te wend, laat hulle hulle deur hierdie gawes oorheers.

Om op te som: Wie bedink dat God voedsel geskape het, kan dankbaar die goeie gawes wat Hy tot ons welsyn gemaak het, geniet.

4.2.2 Bedink die ewige lewe

4.2.2.1 *Die ewige lewe*³⁷⁹

Mense is geneig om hulle geluk op aarde te soek. Die mens se verstand word afgestomp deur die soeke na rykdom, mag en eer. Die menslike hart word deur bose lus, hebsug en eersug in beslag geneem. Die mens se siel soek eerder geluk op aarde as by God. Deur die verloklikhede van die aardse lewe vergeet mense dat hulle lewens aan 'n draadjie hang en dat hulle dag vir dag bedreig word deur die dood. Die menslike liggaam is 'n vergaderplek van duisende siektes wat nie koud of warm kan kry of iewers heen gaan sonder om deur die dood bedreig te word nie. Of 'n mens nou op 'n skip of perd is, deur die strate van die stad stap, of selfs in die omgewing van iemand met 'n skerp voorwerp in sy hand is, die dood bly naby. Moenie dink jy is veilig in jou huis of in 'n ommuurde tuin nie: Die huis brand af en in die tuin skuil 'n slang wat bewapen is om jou kwaad aan te doen. Daar is egter byna nie 'n saak wat mense meer verontagsaam as om te dink oor hulle verganklikheid nie. Wanneer ons deur 'n begraafplaas loop, dink ons vir 'n oomblik oor die ydelheid van die lewe. Maar die wysheid is van korte duur. Want sodra ons omdraai, vergeet ons nie net die dood nie, maar die sterflikheid self! **Ons vergeet dat ons sterflike mense is** en lewe onbekommerd voort asof aardse onsterflikheid ons beskore is.

Deur nie ons verganklikheid te erken en die ewige lewe te bedink nie, bly ons gevange in die boeie van die aardse lewe. **Daarom moet die teenswoordige lewe vir ons waardeloos word**, sodat ons die ewige lewe kan bedink. Want as die hemel ons vaderland is, wat is die aarde dan anders as 'n oord van ballingskap? Dit beteken nie dat ons die lewe moet haat nie. Ons mag dit as geskenk ontvang van ons goeie Vader en daarvoor dankbaar wees. Wanneer 'n mens egter bewus word van die verganklikheid van hierdie lewe, besef jy dat die aarde maar 'n wagpos is wat ons bewaar. Die Here het ons tydelik hier geplaas totdat Hy ons wegroep. Die wêreld neem gelowiges nie in beslag nie, maar hulle gebruik dit asof dit nie gebruik word nie. Dit beteken dat die gebruik en sorg van die lewe nie gelowiges mag aflei daarvan om die ewige lewe te bedink nie.

³⁷⁹ Vgl. *Institutes* I, v, 10; I, xvii, 10; I, xvii, 11; III, viii, 1; III, ix, 1, 2, 3, 4, 5, and 6; III, x, 4; **Commentaries** on Ps. 10:5 and 6; Ps. 62:10.

In vergelyking met die ewige lewe is die aardse lewe 'n poel van sonde en ellende. Selfs die goeie dinge in hierdie verganklike lewe is meestal vermeng met die kwaad. Boonop is dit verontrustend om die voorspoed van baie goddeloses te sien en te ervaar hoe hulle ongehinderd voortgaan om die noodlydendes te onderdruk. Die gelowiges sou nie staande kon bly as hulle nie geweet het dat daar 'n **dag van oordeel** kom nie. Op daardie dag word die goddelose gestraf met 'n onblusbare vuur, maar die gelowige word deur die Here in die rus van sy Koninkryk opgeneem. As gelowiges vashou aan die krag van die opstanding, triomfeer die kruis van Christus in hulle harte oor die duiwel, vlees, sonde en goddelose.

Daarom word gelowiges geroep om hulle **kruis op te neem**. Almal wat die Here aangeneem het, moet voorbereid wees op 'n harde, inspannende lewe vol teëspoed. Soos Christus moet gelowiges deur lyding leer wat gehoorsaamheid is. Ons het die troos dat ons deur harde en moeilike omstandighede deel kry aan die lyding van Christus. In sy liefde tem God deur rampe en teistering ons weerbarstige vlees, sodat ons nie oormoedig raak deur die voorspoed van aardse besittings nie. Verswak deur teëspoed leer ons om onself te verloën, God om hulp te roep en die kruis geduldig te dra.

Om op te som: Wie die hemelse onsterflikheid bedink, kan die wêreld gebruik asof dit nie gebruik word nie en geduldig lyding verdra.

4.2.2.2 Gebruik asof nie gebruik word nie³⁸⁰

Sommige mense kan nie gebruik asof nie gebruik word nie. Dit is omdat hulle nie die teenswoordige lewe in die lig van die ewige lewe as waardeloos beskou nie. Daarom vind hulle dit moeilik om met vreugde en sonder vertoon medelye te bewys aan behoeftiges. Hulle **suinigheid** neem verskillende vorme aan. Party sê hulle het families om te versorg. Ander hou geheim hoeveel hulle het en maak asof die deel wat hulle gee, groot is. Nog ander het net 'n bietjie, maar gee niks. Daar is mense wat ver vooruit beplan wat hulle vir die res van hulle lewens moontlik kan nodig hê in tye wanneer teëspoed hulle tref. En nog ander leen net aan rykes om seker te maak hulle kry wat geleen word terug. Verskonings tot suinigheid verdwyn

³⁸⁰ Vgl. *Institutes* II, viii, 55; III, vii, 5 and 7; III, x, 4; III, xix, 12 and 13; *Commentaries* on Gen. 13:1 and 11; Ex. 22:25; Deut. 15:1, 3 and 7; Deut. 24:10; Amos 6:5; Ps. 112:5 and 9; Mat. 19:16-31; Mat. 25:20; Acts. 2:44; Acts. 4:34; Acts. 5:1; 1 Cor. 6:12; 2 Cor. 8:1, 2, 4, 8-11 and 15; 2 Cor. 9:6-8 and 10.

egter wanneer bedink word dat daar nie van ons gevra word om meer te gee as wat ons vermoë toelaat nie. Want van ons word gevra: *Gee vrylik - volgens die reël van die liefde en na gelang van die behoefte - wat jou vermoë jou toelaat.*

Die **reël van die liefde** kom nie vanself deurdat ons mense dophou en vir hulle lief word nie. Wie mense dophou, is geneig om eerder te haat as om lief te hê. Die reël van die liefde kom van God - want God is liefde. Daarom beveel Hy liefde en het ons ander mense lief, omdat ons Hom liefhet. God vertrou in sy liefde aan ons genadegawes toe. Ons skuld nie net 'n deel van wat ons besit aan Hom nie, maar alles wat ons het en is behoort aan Hom. Dit vervul gelowiges met blydschap en dankbaarheid wanneer hulle in staat is om die liefdesgawes van God met noodlydendes te kan deel. Gelowiges gee graag en vrywilliglik, want dit is 'n voorreg om deur God gebruik te word as verspreiders van sy genadegawes.

As die liefde van God in ons is, kan ons nie anders as om met medelye vervul te word wanneer ons mense sien ly nie. Dit is asof ons self die pyn van die noodlydende se ellende dra. **Na gelang van die behoefte** word aalmoese noukeurig toegeken aan die mense en sake wat dit die dringendste nodig het. In die eerste plek aan medelidmate tot opbou van die kerk, maar ook aan vreemdelinge wat swaarkry.

Die **seën van die Here** rus op hulle wat aan die armes leen. Wie aan 'n arme leen, leen aan die Here. Ons saai as ons aan die armes leen. Die oes is die ewige lewe, maar ook die seën van die Here in die teenswoordige lewe. Dit beteken nie dat gelowiges alles vir die armes moet gee en hulself so in armoede dompel nie. Maar dit gebeur nie maklik nie. Ons is van nature eerder geneig om suinig te wees, omdat ons nie wil vertrou dat God vir ons sorg nie. So vergeet ons dat ons nie vir onself gebore is nie en nie vir onself leef nie. Ryk mense wat die vermoë het om uit hulle oorfloed die behoeftiges te help, maar dit nie doen nie, tree wreed op. God hoor die gekreun van die arme. Sy vloek is op die rykes, wat in hulle oorfloed by magte is om medelye te betoon aan die armes, maar dit nie doen nie.

Om op te som: As gelowiges wat gebruik asof nie gebruik word nie, behoort ons nie suinig vas te klou aan ons verganklike besittings tot selfbehoud nie. Uit dankbaarheid behoort ons sover ons vermoë dit toelaat, volgens die reël van die liefde, aan die behoeftiges medelye te bewys.

4.2.2.3 *Geduld in tye van nood*³⁸¹

Wanneer rampe mense tref, is hulle geneig om die oorsaak van die ellende aan die noodlot toe te skryf. Onverlig deur die betekenis van Goddelike Voorsienigheid word hulle gekwel deur ang en vrees. Gelowiges troos hulle egter daaraan dat geen ramp hulle tref sonder dat God dit toelaat en beveel nie. In moeilike omstandighede het ons **deel aan die lyding van Christus**. Met rampe wil God in sy liefde ons oproep om na Hom terug te keer. Hy wil ons gehoorsaamheid, nederigheid en geduld leer. Hy roep ons op om ons kruis op te neem en Jesus te volg, want Hy wil ons bewaar vir die hemelse heerlikheid.

Die sondige vlees van 'n mens word soos 'n halsstarrige perd nie maklik getem nie. Om te sorg dat ons nie deur die oormoed en trots van oormatige rykdom en oorfloed van Hom verwilder word nie, beteuel God ons deur middel van die kruis. Daarom teister Hy ons met rampe en dompel ons in ellende. 'n Mens wat nie erken dat alle rampe en teistering van God kom nie, is soos iemand wat geslaan word en uitroep van die pyn, maar nie die hand van die Een wat slaan erken nie. So 'n mens raak al meer verhard deur die sonde. Gelowiges weet egter dat ons Vader ons tug omdat Hy ons liefhet. Al is die weg van die kruis bitter swaar en word dit nie verstaan deur die menslike verstand nie, aanvaar ons dit ootmoedig as **die weg om terug te keer tot Hom**.

Verneder deur rampe en ellende leer ons om ons eie vermoëns te verag en God se hulp in te roep. Diep bewus van ons sonde vra ons ons af waarom God se woede teen ons ontvlam het. Want omdat God aan die stuur is van alles wat gebeur, weet ons dat die rampe deur sy toedoen ons tref. Ons smeek om sy genade en **dra geduldig ons kruis**. Dit beteken nie dat ons - soos sommige mense dit wil - 'n klip of 'n blok hout word wat geen smart ervaar nie! Huil en treur is nie sonde nie!

God belowe dat dié wat treur getroos sal word en dat Hy ons tranes sal afdroog. Nie deur alle teistering weg te neem nie, maar om ons te verlos nadat ons lank gebuk gegaan het onder die

³⁸¹ Vgl. *Institutes* I, v, 7 and 9; I, xvi, 2-4 and 6; I, xvii, 4, 8 and 11; II, vi, 1; II, viii, 1; III, viii, 1-11; III, ix, 1; III, x, 5; *Commentaries* on Gen. 1:16; Gen. 3:19; Gen. 13:5; Deut. 24:10; Ps. 9:18; Ps. 10:5 and 6; Ps. 12:5; Ps. 34:19; Ps. 78:18; Ps. 62:10; Ps. 141:4; Amos 3:6; Amos 4:1; Amos 5:18; Amos 6:1 and 4; Amos 8:11; Mat. 19:16; Luk. 16:19-31; 2 Cor. 8:2; Jam. 2:5; Jam. 5:5; *Sermon* on Deut. 5:19 [CO XXVI, 346-358]; *Letter* to Church of Aix [CR 3379].

kruis. Armoede op sigself is ellendig, maar as die guns van God deur 'n ramp tot ons kom, verander dit in geluk. God belowe besondere hulp aan die arme en onderdrukte. Daarom kan gelowiges in rampe en verdrukking hulle kruis geduldig dra met die wete dat God self die saak van die noodlydende behartig. Liggaamlik gaan ons gebuk onder die bitterheid van die kruis. Maar geestelik is ons harte gevul met vreugde en dankbaarheid **omdat ons geteister word tot saligheid.**

Om op te som: Ons behoort geduldig te bly in ellende en verdrukking, want God teister ons met rampe tot ons saligheid.

4.2.3 Gee rekenskap van jou rentmeesterskap

4.2.3.1 *Wees sober!*³⁸²

God gee nie alleen aan ons wat ons nodig het nie, maar ook lekkernye om van te geniet. Hoe meer God skenk, hoe meer is ons egter geneig om sy goedheid te misbruik. Beeste en donkies is vergenoeg met wat hulle nodig het, maar mense vergryp hulle aan oorfloed. Daarom behoort ons ons gulsigheid **vrywillig in te perk tot matigheid.** God wil dat ons sy gawes gebruik tot onderhouding en nie tot onderdrukking van onself nie. Die gemeenskaplike behoefte van die liggaam waaraan ons behoort, is 'n goeie toets vir matigheid. Want - of ons nou rykdom geërf of deur harde werk versamel het - die voorwaarde waarop God ons seën met oorfloed, is dat ons dit gebruik om die nood van ons naaste te verlig.

Oorfloed raak onderdrukkend wanneer ons daaraan kleef. Dit kan wees uit ambisie en eersug, of omdat ons nie God vertrou nie. Daar is niks fout daarmee om te beplan en te bereken nie. Dit is ons plig om in diens van God se Voorsienigheid voorsorg te tref om ons lewe te beskerm deur gevare te voorspel en geneesmiddele te gebruik. Maar dit beteken nie dat ons onmatig moet ophoop omdat ons verbeelding angstig vir duisend lewens beplan nie!

³⁸² *Institutes* I, xvii, 4 and 7; III, vii, 3; III, x, 4; III, xix, 9; **Commentaries** on Gen. 13:9; Deut. 15:1; Amos 4:1; Amos 6:1; Ps. 23:5; Ps. 104:15; Ps. 106:14; Ps. 112:5; Mat. 19:16; Luk. 16:19-31; Joh. 11:33; Acts 2:46; 1 Cor. 6:12 and 19; 1 Cor. 9:24-25; 2 Cor. 8:15; 2 Cor. 9:10; Phil. 4:12; 1 Thes. 4:13; 1 Thes. 5:16; 1 Tim. 6:7-8; 2 Tim. 1:7; Jam. 4:1; Jam. 5:5.

Daar word nie van ons verwag om alles wat ons het te verkoop nie. 'n Man wat vir sy kinders moet sorg, sal verkeerd handel as hy alles wat hy het verkoop, behalwe as hy daardeur beklem word. Dit is meer deugsam om op 'n sober en matige wyse vir ons families te sorg en 'n deel oor te hê vir die armes. **Matigheid is onlosmaaklik verbind aan medelye.**

Vir armes beteken matigheid om geduldig lyding te verdra wat God oor hulle pad bring. Arm mense wat onmatig gekwel word deur die begeerte na meer besittings, sal hulle nie van grootsheid kan afhou wanneer hulle omstandighede verander nie. Want iemand wat skaam is vir 'n eenvoudige kleed, sal trots wees op 'n kosbare kleed en wie nie tevrede is met 'n eenvoudige maaltyd nie, sal 'n duur ete misbruik.

Om op te som: Mense lewe 'n matige lewe wanneer hulle gebrek kalm en lydsaam verdra en sober van hulle oorfloed lewe.

4.2.3.2 Let op jou roeping!³⁸³

Ons behoort in alles wat ons doen te let op ons roeping, omdat dit die **beginsel en fondament** is om in elke saak goed te handel. Die Here het aan ons elkeen 'n taak toegeken; 'n wagpos om in sy diens te bewaar. Hierdie taak beantwoord nie noodwendig aan menslike en filosofiese wysheid nie. Vir die filosowe is geen daad voortrefliker as om die vaderland te bevry van tirannie nie. En tog veroordeel die hemelse Regter dit as 'n persoon aan 'n tiran die hand geslaan het. Daarom moet ons nie, deur onbesonnenheid gedrewe, meer probeer doen as wat ons roeping vir ons meebring nie.

Dit is **vertroostend** dat God die las wat ons moet dra ons opgelê het en ons daarin tot Leidsman is. Die mensdom moet deur die sweet van sy aangesig sy brood verdien en elkeen moet 'n deel van die las dra. Daarom behoort ons die ongemak, bekommernis, verdriet en moeilikhede wat ons plig meebring, geduldig te verdra. Elke roeping wat in gehoorsaamheid aan God uitgevoer word - of dit nou dié van die owerheid of dié van 'n gewone burger is - is kosbaar.

³⁸³ *Institutes* III, viii, 9; III, x, 6; III, xx, 44; III, xxiv, 1-8 and 17; IV, xx, 1, 2, 9, 15 and 20; *Commentaries* on Gen. 3:17-19; Amos 4:1; 2 Kor. 8:15; Acts 4:32; Jam. 1:9.

Die **owerheid** het die roeping om reg en geregtigheid toe te pas. *Geregtigheid* beteken om die onskuldige in bewaring te neem, te beskerm, te red en te verlos. *Reg* is om die vermetelheid van die goddeloses te weerstaan, hulle geweld te onderdruk en hulle misdade te straf.

As die arbeid waartoe God ons geroep het vrug dra, moet ons **onthou dat dit God is wat ons seën**. Dit sou verkeerd wees om die vrug van ons arbeid aan ons eie ywer en vaardigheid toe te skryf. Dit is alleen deur Godseën dat ons ondernemings kan slaag. Hoe harder ons werk om 'n bestaan te maak, hoe meer kan dit lei tot verootmoediging en 'n dieper besef van ons sterflikheid.

Om op te som: Met die krag wat ons Leidsman gee, behoort gelowiges (en die owerheid!) die roeping wat God aan ons opgedra het, in gehoorsaamheid teenoor Hom uit te voer.

4.2.3.3 “Gee ons vandag ons daaglikse brood...”³⁸⁴

Aardse gawes kan alleen heilsaam gebruik word as dit **in geloof ontvang** word. Daarom bid ons vir ons daaglikse brood en stel ons daardeur onder die sorg van ons Hemelse Vader. Ons vertrou ons aan sy Voorsienigheid toe om ons te voed, te versorg en te bewaar.

Ons word van uiterse angste bevry wanneer die **Goddelike Voorsienigheid** ons verlig. Want ons kan ons onbekommerd toevertrou aan ons Maker, wat die ganse menslike geslag versorg. Hy regeer alles wat op aarde gebeur en niks gebeur as Hy dit nie bepaal het nie. Deur sy algemene Voorsienigheid hou Hy die orde van die natuur in stand en alles word gerig op die uitvoering van sy besluit. God wil dat ons Hom erken in daaglikse gebeure: Hy wil dat ons verbly word deur die tekens van sy liefde en verneder word tot verootmoediging deur die tekens van sy woede.

Die **menslike verstand** is nie by magte om die hoogheid van Gods Voorsienigheid en die diepte van Gods verborge raad te begryp nie. Gebeure lyk vir ons toevallig, omdat ons nie die orde, rede, doel en noodsaaklikheid van Gods beskikking verstaan nie. Hoe moeilik dit vir

³⁸⁴ *Institutes* I, xvi, 7-9; I, vii, 1-5 and 11-13; I, xviii, 1; II, vi, 1; II, viii, 45-46; III, vii, 4 and 9; III, viii, 11; III, x, 5; III, xix, 9 and 16; III, xx, 2 and 44; *Commentaries* on Gen. 2:26 and 28; Deut. 15:11; Amos 3:6; Amos 4:1;

ons is, blyk verder met 'n vraag soos: Hoe bly God van skuld vry wanneer Hy deur middel van die goddelose handel? Deur te sê dat God sekere dinge *toelaat*, maar dit nie *wil* nie, is nie 'n oplossing nie. God sê self dat Hy dit doen! Petrus preek dat Christus deur die raad en voorkennis van God oorgegee is om gedood te word, Nebukadneser word die dienaar van God genoem en Assirië is die byl wat Hy hanteer. Ons moet berus in die woorde van Augustinus dat die mens soms - deur 'n goeie wil iets wil wat God nie wil nie - byvoorbeeld as 'n goeie seun wil dat sy vader leef, maar God wil dat hy sterf; aan die ander kant, dat die mens soms - deur 'n slegte wil dieselfde as God wil - byvoorbeeld wanneer 'n slegte seun wil dat sy Vader sterf, en God dit ook wil. Wat God ten goede wil, volbring Hy deur die slegte wil van slegte mense. Dit gee aanleiding tot 'n volgende vraag: Moet 'n dief dan gestraf word wat iemand beroof het wat die Here met armoede wil kasty? As God dit nie gewil het nie, sou die dief dit nie gedoen het nie! Dit is waar. Maar 'n mens sou moet vra of ons kwaad doen met die bedoeling om God gehoorsaam te wees. Ongehoorsaamheid aan God kan nie verontskuldig word nie.

Wie gehoorsaam is aan God kan 'n **skoon gewete** hê. Ons kan in die gebruik van die teenswoordige dinge alleen 'n skoon gewete voor God hê wanneer ons alles uit sy hand ontvang. Hy is ons goeie Vader vir wie ons aanroep om alles wat ons nodig het, met blydskap van Hom te ontvang. Daarom bid ons Hom om ons daaglikse brood. Wie nie tevrede is met hulle daaglikse brood nie, maar deur begeerte gedryf geluk in meer besittings soek, of wie reeds versadig en vervul is aan 'n oorvloed van besittings, bespot God deur vir daaglikse brood te bid. Net so bespot diewe, wat wreed rykdom uit die bloed van ander pers en oorvloed saamskraap uit hebsug en tot lusbevrediging, Hom. Ons kan met 'n skoon gewete God vra om ons daaglikse brood as ons ander mense help om te bewaar wat aan hulle behoort en ons oorvloed gebruik om ellende te verlig.

Om op te som: Wie gehoorsaam is aan God, kan onbevrees met 'n skoon gewete alles wat die liefdevolle Vader voorsien, in geloof van Hom ontvang.

Ps. 10:1, 4-6 and 14-15; Ps.34:19; Ps. 36:8; Mat. 6:11; Phil. 4:11; 1 Thes. 4:6; **Sermon** on Deut. 5:19; **Catechism 1938**, 25.